

POSTANOWIENIE

Dnia 11 maja 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący)

SSN Katarzyna Gonera (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z odwołania I. [...] spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w G.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w X.

z udziałem zainteresowanego A. K.

o podstawę wymiaru składek,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 11 maja 2022 r.,

zażalenia odwołującej się na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 9 grudnia 2021 r., sygn. akt III AUz [...],

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...], postanowieniem z 9 grudnia 2021 r., ustalił wartość przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego na kwotę 320,11 zł i odrzucił skargę kasacyjną odwołującej się I. [...] spółki z o.o. w G. (dalej: płatnik składek albo spółka I.) od postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...] z 16 września 2021 r., III AUz [...], oddalającego zażalenie spółki I. na postanowienie Sądu Okręgowego w X. z 19 maja 2021 r., VII U [...], którym odrzucono odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w X. z 19 sierpnia 2019 r. ustalającej podstawę wymiaru składek w stosunku do ubezpieczonego A. K..

W uzasadnieniu tego postanowienia Sąd Apelacyjny podniósł, że skarżąca w skardze kasacyjnej oznaczyła wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 388.798 zł. Sąd Apelacyjny z urzędu sprawdził wartość przedmiotu zaskarżenia i ustalił ją na kwotę 320,11 zł. W ocenie Sądu Apelacyjnego prawidłowa wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi 320,11 zł i jest to kwota odpowiadająca różnicy w wysokości składek zaewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego A. K. i wynikających z zaskarżonej w sprawie decyzji organu rentowego. Organ rentowy określił ją w odpowiedzi na odwołanie i nie została na zakwestionowana przez pozostałych uczestników postępowania (płatnika składek i ubezpieczonego).

W konsekwencji Sąd Apelacyjny odrzucił skargę kasacyjną jako niedopuszczalną na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. w związku z art. 398² § 1 k.p.c.

Zażalenie na postanowienie Sądu Apelacyjnego o odrzuceniu skargi kasacyjnej wniosła I. [...] spółka z o.o. w G..

W zażaleniu odwołująca się spółka zarzuciła naruszenie art. 398⁶ § 2 k.p.c. w związku z art. 398² § 1 k.p.c. przez odrzucenie skargi kasacyjnej, podczas gdy rozpoznawana sprawa dotyczy objęcia obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, a ponadto wartość przedmiotu zaskarżenia w sprawie przekracza kwotę dziesięć tysięcy złotych i wynosi 388.798 zł.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej i zasądzenie od organu rentowego na rzecz płatnika składek zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Zaskarżyła także, w trybie art. 380 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. i art. 394¹ § 3 k.p.c., pkt 1 postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...] z 9 grudnia 2021 r. w przedmiocie ustalenia wartości przedmiotu zaskarżenia na kwotę 320,11 zł i wniosła o jego uchylenie, względnie ustalenie wartości przedmiotu zaskarżenia na kwotę 388.798 zł.

W odpowiedzi na zażalenie organ rentowy wniósł o odrzucenie zażalenia ewentualnie o jego oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie zasługuje na uwzględnienie.

1. Brak jest podstaw do przyjęcia, że przedmiotowa sprawa nieprawidłowo została zakwalifikowana przez Sąd Apelacyjny jako sprawa z zakresu ubezpieczeń społecznych, w której wartość przedmiotu zaskarżenia determinuje dopuszczalność skargi kasacyjnej (art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c.).

Sąd Apelacyjny przyjął, że w sprawie toczącej się z odwołania płatnika składek od zaskarżonej decyzji organu rentowego (w odniesieniu do jednego zainteresowanego ubezpieczonego) sporna była kwota wysokości składek a nie samo podleganie ubezpieczeniom społecznym. Ubezpieczony A. K. podlegał ubezpieczeniom społecznym i nie było to kwestią sporną. Sporny był sposób ustalenia wysokości składek, czyli podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że w sprawach tego rodzaju przedmiot sporu, a w konsekwencji przedmiot zaskarżenia, wynika z przyjętej w art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych konstrukcji uznania osoby wykonującej pracę na podstawie umowy cywilnoprawnej na rzecz własnego pracodawcy za jego pracownika. W powołanym przepisie pojęcie pracownika jest rozszerzone na jego dalszą aktywność w ramach umowy cywilnoprawnej, jeżeli w jej ramach świadczy on pracę na rzecz swojego pracodawcy. Także w zakresie tej sfery aktywności zawodowej osoba taka jest uznawana – na potrzeby ubezpieczeń społecznych – za pracownika tego pracodawcy, w związku z czym płatnikiem składek z tego tytułu jest pracodawca (art. 4 pkt 2 lit. a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), a przychód z tytułu umowy cywilnoprawnej uwzględnia się w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe tego pracownika (art. 18 ust. 1a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), chociaż z punktu widzenia prawa cywilnego zawarta umowa cywilnoprawna nadal pozostaje umową prawa cywilnego (por. np. uchwałę Sądu Najwyższego z 2 września 2009 r., II UZP 6/09, OSNP 2010 nr 3-4, poz. 46 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z 22 lutego 2010 r., I UK 259/09, LEX nr 585727; z 18 października 2011 r., III UK 22/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 266; z 11 maja 2012 r., I UK 5/12, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 117; z 18 marca 2014 r., II UK 449/13, LEX 1451362; z 3 kwietnia 2014 r., II UK 399/13, LEX nr 1458679; z 23 maja 2014 r., II UK 445/13, LEX nr 1475168; z 4 czerwca 2014 r., II UK 447/13,

LEX nr 1480061; z 27 kwietnia 2017 r., I UK 182/16, LEX nr 2279009; z 16 maja 2018 r., III UK 182/17, LEX nr 2555732). Oznacza to, że pracownik wykonujący pracę na rzecz swojego pracodawcy na podstawie umów cywilnych zawartych z pracodawcą lub z osobą trzecią podlega obowiązkowo ubezpieczeniu społecznemu jako pracownik (art. 8 ust. 2a ustawy systemowej) i na tym wyczerpuje się podleganie przez niego ubezpieczeniom społecznym. Ugruntowany jest równocześnie pogląd, że sprawa o opłacenie przez pracodawcę składki w wysokości wynikającej z przychodu uzyskanego przez pracownika na podstawie umowy o pracę i umowy zlecenia (lub innej umowy o świadczenie usług) wykonywanej na rzecz tego pracodawcy dotyczy składki, gdyż przedmiotem postępowania w takiej sprawie jest jedynie ustalenie właściwej kwoty jej podstawy wymiaru, a nie samo podleganie pracownika jako ubezpieczonego ubezpieczeniom społecznym (por. także postanowienia Sądu Najwyższego: z 21 kwietnia 2015 r., II UZ 8/15, LEX nr 1713022; z 19 sierpnia 2015 r., II UZ 14/15, LEX nr 2051058; z 15 marca 2016 r., II UZ 57/15, LEX nr 2290408 oraz z 20 kwietnia 2016 r., II UZ 1/16, LEX nr 2054096). W sprawie dotyczącej ustalenia wymiaru składek z tytułu podlegania obowiązkowi ubezpieczenia społecznego oraz ustalenia płatnika tych składek dopuszczalność skargi kasacyjnej zależy od wartości przedmiotu zaskarżenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z 9 października 2002 r., II UZ 94/02, OSNP 2004 nr 6, poz. 107; z 12 stycznia 2016 r., II UZ 37/15, niepublikowane; z 16 kwietnia 2015 r., I UK 470/14, LEX nr 1751284; z 20 września 2017 r., I UK 342/16, LEX nr 2390760 i z 2 października 2018 r., I UZ 32/18, LEX nr 2559473). Orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące wykładni art. 8 ust. 2a ustawy systemowej jest zgodne i utrwalone, co obejmuje także kwestię dopuszczalności skargi kasacyjnej ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia, z uwagi na decydującą o dopuszczalności skargi podstawę wymiaru składek, a nie odrębny tytuł ubezpieczenia. Znajduje ono potwierdzenie w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2018 r., III UZP 9/17 (OSNP 2018 nr 11, poz. 150). W uzasadnieniu uchwały podsumowano wcześniejszą linię orzecznictwa, zgodnie z którą w sprawach dotyczących „przypisania pracodawcy podwyższonej składki”, w wyniku zastosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, decyzja taka jest decyzją wymiarową i w związku z tym skarga kasacyjna w takiej sprawie jest

dopuszczalna w razie przekroczenia granicy wartości przedmiotu zaskarżenia określonej w art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c. Nie istnieje zatem odrębny tytuł ubezpieczenia na podstawie art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, który mógłby stanowić przedmiot sporu przed sądem ubezpieczeń społecznych.

2. Nie jest również uzasadniony zarzut skarżącej spółki I., że niedopuszczalne było rozdzielenie spraw obejmujących poszczególnych zainteresowanych, których dotyczyła decyzja wymiarowa organu rentowego, z uwagi na wniesienie przez płatnika składek jednego odwołania od łącznej decyzji organu rentowego. W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje pogląd, że w sprawie o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne wartość przedmiotu zaskarżenia (art. 398² § 1 k.p.c.) określa się odrębnie względem każdego ubezpieczonego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 2 czerwca 2010 r., I UZ 107/10, LEX nr 1554382; z 18 maja 2010 r., I UZ 29/10, LEX nr 1620501 oraz z 26 czerwca 2012 r., II UK 290/11, OSNP 2013 nr 13-14, poz. 161).

W związku z tym stanowisko Sądu Apelacyjnego jest prawidłowe. Ustalona przez ten Sąd wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż 10.000 zł, co uzasadniało odrzucenie skargi kasacyjnej. Wyliczona przez organ rentowy różnica w wysokości składek zaewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego A. K. i składek należnych, wynikających z zaskarżonej decyzji organu rentowego, nie została zakwestionowana przez płatnika składek. Oznacza to, że w odniesieniu do tego ubezpieczonego nie została przekroczona kwota graniczna dopuszczalności skargi kasacyjnej. Oceny tej nie zmienia próba wykazania przez skarżącego płatnika składek, że wartość przedmiotu zaskarżenia jest inna i wynosi 388.798 zł, ponieważ złożył on jedno odwołanie od wszystkich decyzji organu rentowego, oznaczając w swoim odwołaniu taką właśnie kwotę jako wartość sporną. Sąd Najwyższy przyjmuje, że w sprawie o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne wartość przedmiotu zaskarżenia określa się odrębnie w stosunku do każdego ubezpieczonego. Próby odmiennej interpretacji przekreśliła uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 12 czerwca 2014 r., II UZP

1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 168), w której przyjęto, że w razie objęcia jednym wyrokiem wielu decyzji ustalających płatnikowi składek (pracodawcy) ujętym w tych decyzjach pracownikom podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne, wartość przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną ustala się odrębnie w stosunku do każdego ubezpieczonego pracownika.

3. Niezasadne jest twierdzenie skarżącej, że skoro po rozdzieleniu spraw Sąd Okręgowy nie dokonał weryfikacji wartości przedmiotu sporu w sprawie, podana przez płatnika w odwołaniu kwota wartości przedmiotu sporu pozostaje aktualna w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym. W sprawach, w których dopuszczalność skargi kasacyjnej jest uzależniona od wartości przedmiotu zaskarżenia, sąd jest uprawniony do jej badania i oznaczenia prawidłowej wartości na etapie postępowania kasacyjnego. Wykluczenie tej możliwości przeczyłoby regulacji art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c., która wyraźnie stawia granice dopuszczalności skargi kasacyjnej dyktowane wartością przedmiotu zaskarżenia (*ratione valoris*).

Brak formalnego sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia podanej w odwołaniu albo apelacji (zażaleniu) nie eliminuje możliwości weryfikacji tej wartości w postępowaniu kasacyjnym (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 20 stycznia 2017 r., I CZ 105/16, LEX nr 2224601; z 8 grudnia 2016 r., I CZ 97/16, LEX nr 2188616 oraz z 6 marca 2018 r., I UZ 119/17, LEX nr 6456371). Powyższe stanowisko wynika z tego, że art. 398² k.p.c. ma charakter bezwzględny i nie jest dopuszczalne dowolne oznaczenie przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia w celu zapewnienia sobie dostępu do postępowania kasacyjnego. Uprawnionym sposobem weryfikacji tej wartości jest zwrócenie się do organu rentowego o ustosunkowanie się do wskazanej w skardze kasacyjnej wartości przedmiotu zaskarżenia (postanowienie Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2011 r., II UZ 20/11, LEX nr 1068051). Swoboda, z jaką strona skarżąca określa wartość przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego, aktywuje obowiązek sądu drugiej instancji, który jest nie tylko uprawniony, lecz wręcz zobowiązany do zweryfikowania – w razie wątpliwości – oznaczonej w skardze kasacyjnej wartości przedmiotu zaskarżenia.

W rozpoznawanej sprawie doszło do formalnego sprawdzenia przez Sąd Apelacyjny z urzędu wartości przedmiotu zaskarżenia (na podstawie art. 25 § 1 w związku z art. 368 § 2 i art. 398²¹ k.p.c.). Sąd ustalił tę wartość na kwotę 320,11 zł i wyjaśnił, że jest to kwota odpowiadająca różnicy w wysokości składek ubezpieczonego A. K. zaewidencjonowanych na jego koncie i składek należnych wynikających z zaskarżonej decyzji organu rentowego.

W zażaleniu nie zakwestionowano tych wyliczeń odnoszących się do konkretnego zainteresowanego.

Na koniec należy podnieść że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja organu rentowego, od której wniesiono odwołanie (art. 477⁹ i 477¹⁴ k.p.c.), w granicach jej treści i zakresu odwołania. Decyzja ZUS nie dotyczyła podlegania ubezpieczeniom społecznym, lecz sprowadzała się do ustalenia prawidłowej podstawy wymiaru składek (z powołaniem się między innymi na art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Wykluczało to możliwość zakwalifikowania sprawy jako dotyczącej podlegania ubezpieczeniom społecznym.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

a.s.